

N:o 64.

Ank. till Riksd. kansli den 12 april 1904, kl. 3 e. m.

*Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående
inköp af ny tomt åt veterinärinstitutet i Stockholm m. m.*

(I. A.)

I en till Riksdagen den 5 sistlidne februari aflåten proposition (n:o 71) har Kungl. Maj:t, under återopande af bilagdt utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att dels till utgående från riksgäldskontoret anvisa och till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett förskott af 1,155,000 kronor till inköp af det i statsrådsprotokollet omförmälda, inom kvarteret Åsen större i Katarina församling i Stockholm belägna, Fribergsska tomt- och byggnadsaktiebolaget tillhöriga område, hvilket beräknats i areal innehålla 32,882,8 kvadratmeter, att användas till tomt för veterinärinstitutet i Stockholm,

dels ock medgifva,

att veterinärinstitutets nuvarande område med derå befintliga byggnader må, med den rätt kronan därtill äger och i den ordning Kungl. Maj:t pröfvar lämpligt bestämma, för kronans räkning föryttras äfvensom att med anledning häraf må, efter Kungl. Maj:ts bepröfvande, kostnadsfritt till Stockholms stad under äganderätt upplåtas den del af samma område, som vid reglering af området skall utläggas till gator eller annan öppen plats, samt

att, sedan af de medel, som inflyta genom försäljning af nyssnämnda område jämte byggnader, inlevererats till riksgäldskontoret 1,155,000 kronor för godtgörande af dess omförmälda förskott samt nödiga kostnader för gators ordnande och förseende med afloppsledningar blifvit bestridda, återstoden må inlevereras till statskontoret för att tillföras fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden.

Till ofvanberörda statsrådsprotokoll har departementschefen i detta ärende anfört följande:

»Sedan Eders Kungl. Maj:t den 10 juni 1898 anbefallt direktionen för veterinärinstitutet i Stockholm att efter lärarekollegiets vid institutet hörande inkomma med underdånigt förslag till ny stadga för institutet, framlade direktionen i underdånig skrifvelse den 6 december 1900 förslag ej mindre till sådan stadga och till ny stat för institutet än äfven till afhjälpande af de mest trängande behofven af ökad utrymme vid institutet. I sistnämnda afseende hade lärarekollegiet uppgjort förslag till en ny byggnad, förlagd på institutets nuvarande område. Direktionen, som ansett omförmälda behof kunna för en lindrigare kostnad afhjälpas medelst ombyggnad och förändringar af institutets nuvarande lokaler, hemställde, att för utförande däraf enligt upprättade ritnings- och kostnadsförslag måtte beredas ett anslag af 149,000 kronor.

Medicinalstyrelsen afgaf den 17 juli 1901 infordradt utlåtande i ämnet och anförde därvid, att medicinalstyrelsen, som till fullo insåge behofvet af utvidgade och förbättrade lokaler för undervisningen vid veterinärinstitutet, därest undervisningen skulle kunna på ett ändamålsenligt sätt bedrivas, emellertid funne såväl det af lärarekollegiet uppgjorda förslaget till nybyggnad för tillgodoseende af det erforderliga ökade utrymmet som ock direktionens förslag till om- och tillbyggnad lida af åtskilliga brister, af hvilka en del af medicinalstyrelsen omnämdes. I betraktande af den omdaning, som flertalet af utlandets veterinära högsolor under det senaste decenniet undergått, samt då medicinalstyrelsen hölle före, att frågan om vinnande af ökad utrymme för undervisningslokaler vid institutet ej blifvit så allsidigt utredd, som önskligt vore, hemställde medicinalstyrelsen, det Eders Kungl. Maj:t beträffande de föreslagna till- och nybyggnaderna täcktes återförvisa ärendet till direktionen för förnyad handläggning, hvilken åtgärd syntes medicinalstyrelsen så mycket mera lämplig, som, enligt dess mening, de af direktionen, respektive lärarekollegiet, föreslagna till- och ombyggnaderna sannolikt endast för en jämförelsevis kort tidrymd skulle visa sig vara tillräckliga. Därjämte framhöll medicinalstyrelsen, att

äfvén andra omändringsarbeten äru de föreslagna vore vid institutet behöfliga, såvidt detsamma med afseende på byggnaderna och dessas inredning ej skulle komma att stå alltför långt efter utlandets veterinära högskolor.

Efter det Eders Kungl. Maj:t lämnat direktionen tillfälle att yttra sig med anledning af hvad medicinalstyrelsen i sitt berörda utlåtande andragit, har direktionen inkommit med en underdånig skrifvelse, dagtecknad den 9 februari 1903, hvori direktionen, med förmälan att direktionen ansett sig böra åvägbringa utredning angående veterinärinstitutets förflyttning till annan plats inom hufvudstaden, vidare anført, bland annat, följande:

»Veterinärvetenskapen har under de senare årtiondena inom skilda afdelningar af densamma och framförallt i fråga om den bakteriologiska och patologisk-anatomiska afdelningen gjort betydande framsteg, och i samma mån hafva vid veterinärläroverken, som naturligt är, också krafven på ökad utrymme, hvad lokalernas såväl storlek som antal beträffar, gjort sig allt starkare gällande. Det af direktionen ingifna, ofvan omnämnda underdåniga förslaget den 6 december 1900 var afsedt att med minsta möjliga utgifter för statsverket afhjälpa de mest trängande behofven af ökad utrymme vid institutet, men kunde ingalunda anses i längden vara till fyllest. Medicinalstyrelsen uttalade jämväl i sitt underdåniga utlåtande öfver förslaget i fråga sina tvifvelsmål öfver tillräckligheten af de föreslagna tillbyggnaderna. Direktionen har därför sökt vinna klarhet beträffande de kraf, man kunde ställa på en ökning af institutets lokaler därhän, att de kunde anses både tidsenligt ordnade och lämpade att äfvén för framtiden på ett tillfredsställande sätt fylla sitt ändamål, och därvid kommit till den öfvertygelsen, att detta svårligen låter sig åvägbringas på annat sätt än genom en fullständig nybyggnad af institutet. Det kan visserligen synas egendomligt, att institutet, som nybyggdes för blott 23 år sedan, redan befinnes i skilda afseenden så olämpligt för sitt ändamål, men dels torde det nuvarande etablissemanget få anses redan från början hafva varit i väsentlig grad för litet tilltaget med afseende på utrymme och antal lokaler, delvis beroende på en rätt betydande reducering af det utaf de sakkunnige utarbetade ursprungliga förslaget, dels kom detsamma till stånd på en tid, då en del grenar af veterinärvetenskapen, som under de senaste årtiondena nått en förut icke anad utveckling, ännu endast i jämförelsevis obetydlig grad hunnit göra sig gällande. Så fanns t. ex. den tiden ännu ingen själfständig lärarebefattning i de nu så maktpåliggande ämnena patologisk anatomi och bakteriologi, och naturligtvis hade man vid det nu-

varande institutets uppförande icke sörjt för några lokaler för denna afdelning, utan har man måst tillgripa den i öfrigt långt ifrån lämpliga nödfallsutvägen att upplåta en af föreläsningssalarna till laboratorium för bakteriologi, och härmed har dessutom följt en del svårigheter att ordna föreläsningarna på de öfriga afdelningarna, så att den återstående föreläsningssalen varit för dem (med undantag af den anatomiska afdelningen, som har sin egen föreläsningssal) till fyllest. Men äfven därförutom saknas en del lokaler för den bakteriologiska afdelningen, bland annat stallar för försöksdjur m. m. Obduktionssalen är betydligt för liten och exenterationsrum saknas.

»Äfven den kemiska afdelningen saknar utrymme: själfva elevlaboratoriet är för litet; fysikaliskt och farmakologiskt laboratorium, sköljningsrum, lämpligt rum för tillredande och förvarande af en del reagenser, laboratorium för lektorn, vågrum m. m. saknas.

»Hygieniska afdelningen är så godt som totalt i saknad af lokaler; där fattas museum, väntrum för besökande vid mottagningen på den ambulatoriska kliniken, laboratorium m. m., hvarjämte det vore för den till denna afdelning hörande undervisningen i husdjursskötsel m. m. i hög grad önskvärdt ur flera synpunkter, om en ladugård funnes inom institutet, äfven om det blott vore en mindre, ett tiotal djur omfattande sådan.

»På den anatomiska och fysiologiska afdelningen finnas likaledes en mängd defekter; fysiologiskt laboratorium, aflädningsrum för elever, rum för försöksdjur m. m. saknas, och anatomisalen har tidtals visat sig vara för liten.

»I den kirurgiska afdelningen finnes icke rum för uppvisning och undersökning af sjuka djur, så att hittills polikliniken måst försiggå under bar himmel, oberoende af väderleken, en anordning som särskildt vintertiden måste i vårt kalla klimat anses synnerligen olämplig och menligt inverka på undervisningens drifvande.

»Vidare äro stallarna föråldrade och som sjukstallar olämpliga, operationssalen är för liten och därjämte mörk, hvarförutom, då operationssal för mindre husdjur saknas, samma lokal måste användas för operationer å alla de olika husdjursslagen, hvilket äfven är särdeles olämpligt och menligt inverkat på undervisningen, enär dessa kliniker samtidigt pågå, men skötas af olika afdelningschefer och dessutom operations-salar för större och mindre husdjur måste vara väsentligt olika inredda. Det finnes för närvarande icke ens ett rum åt cheferna för klinikerna, utan har toaletten efter operationerna måst verkställas i stallet eller i själfva operationssalen, och för eleverna har en box i stallet inredts

till afklädnings- och toalettrum. Vidare hafva såväl denna afdelning som den hygieniska och den medicinska måst af brist på lokaler inhysa sina samlingar i ett gemensamt, för detta ändamål alldeles för litet rum.

»Den medicinska afdelningen, som afser både större och mindre husdjur, är i saknad af mottagnings- och undersökningsrum för större djur, saknar rum för klinikchefen, operationssal för mindre djur samt laboratorier. Till jämförelse torde få anföras, att i det nyinredda institutet i Stuttgart finnas ej mindre än 3 laboratorier på denna afdelning. Vidare saknas museum, badrum för mindre husdjur (nödvändigt för behandling af en del af hundens hudsjukdomar), toalettrum för de tjänstgörande eleverna m. m., och de lokaler, som finnas för mottagning af mindre husdjur, äro långt ifrån till fyllest. En medikamentsförrådsafdelning saknas likaledes, och afdelningen i köttkontroll, som dock kräfver sitt särskilda museum med flera lokaler, har icke ett enda rum till sitt förfogande. Hofbeslagssmedjan saknar också lokaler för undervisningen, föreläsningssal, rum för samlingar, afklädningsrum, bostad för smederna m. m., hvarjämte instruktionssmedjan är för liten.

»Portvaktstugan har på grund af bristande lokaler måst upplåtas åt fodermarsken, hvadan icke någon plats för närvarande finnes för portvakt, utan har fodermarsken fått, så långt det varit honom möjligt, handhafva portvaktssysslan såväl som telefonväxelstationen, hvilken äfven måst inrymmas i portvaktstugan.

»Ännu flera andra brister i fråga om lokalerna än de ofvan angifna kunna anföras, men det sagda torde vara nog för att framhålla behovet af en grundlig omgestalning af institutets byggnader, sådan den, som nämndt, knappast torde låta tänka sig utan fullständig nybyggnad af institutet.

»Det är också att märka, att Stockholms veterinärinstitut ingalunda står ensamt i fråga om de kraf, den moderna veterinärvetenskapen ställer på skolorna i berörda hänseende. Öfver allt, där man velat i någon mån följa med sin tid, hafva betydande omgestalningar af dem måst äga rum; i Berlin, Dresden, München, Stuttgart, Budapest m. fl. har så varit fallet. Hannoverskolan har måst helt och hållet nybyggas, i Köpenhamn hafva, oaktadt skolan redan förut var i fråga om lokaler betydligt lyckligare lottad än den i Stockholm, tillbyggnader på senare åren företagits, hvilka belöpt sig till omkring 930,000 kronor.

»Direktionen måste äfven framhålla, hurusom betydelsen af ett tidsenligt veterinärinstitut, utrustadt med nödiga hjälpmedel för ett framgångsrikt arbete inom veterinärvetenskapens olika grenar, icke blott

sträcker sig till undervisningen vid institutet och utbildningen af eleverna, som naturligtvis måste gynnsamt påverkas däraf, utan härigenom också möjliggör ett fruktbringande arbete i husdjursskötselns tjänst i åtskilliga stycken, som med de ringa hjälpmedel, hvilka så i ett som annat hänseende stått och för närvarande stå institutet till buds, hittills hos oss måst ligga så godt som fullständigt nere. Då emellertid tillgodoseendet af dessa kraf på ökad utrymme måste blifva förenadt med stora kostnader för staten, har direktionen, med fäst afseende å det betydande värdet af den tomt, öfver hvilken institutet för närvarande förfogar, tagit under öfvervägande, huruvida ej medel härtill lämpligen kunde beredas genom afyttring af institutets nuvarande tomt samt förflyttning af institutet i sin helhet till annan lämplig plats inom Stockholm med lägre tomtvärde. Det har naturligtvis varit direktionens särskilda sträfvan att tillse, att sådan plats därvid utsåges, att det kliniska materialet, hvaraf institutet för en rationell undervisnings drifvande måste anses hafva det allra största behof, ej måtte i afsevärd grad menligt påverkas genom förflyttningen; och har direktionen funnit Södermalm vara den stadsdel inom hufvudstaden, på hvilken man därvid företrädesvis torde böra tänka, enär dels hästantalet på Söder är förhållandevis betydligt, dels en för ambulatoriska kliniken ganska lämplig landsbygd gränsar härintill, dels ock det ej torde vara möjligt att inom någon annan stadsdel till skäligt pris kunna förvärfva erforderlig tomtareal med lämpligt läge, ty det är att märka, att det för det kliniska materialets skull med nödvändighet kräfvades, att institutets läge är sådant, att det möjliggör sjuka djurs transporterande dit, hvilket, om institutet skulle förläggas utanför stadens område eller i allmänhet för långt aflägsset från mera hästrika stadsdelar, ej skulle blifva möjligt i den mån ett rationellt drifvande af undervisningen och en praktisk utbildning af eleverna kräfvades.

»Till ledning för bedömandet af den erforderliga tomtarealen har direktionen, efter de särskilda afdelningschefernas vid institutet hörande, låtit utarbета en närmare utredning öfver de byggnader och lokaler, det nya institutet borde omfatta och inrymma, hvilken utredning jämte approximativ beräkning öfver kostnaderna för berörda byggnaders uppförande åstadkommits med biträde af arkitekten i öfverintendentensämbetet Ludv. Peterson. Med stöd af denna utredning har direktionen sökt utröna, huru stor tomtareal nödvändigt måste anses erforderlig för det nya institutet, samt, efter infordradt yttrande af institutets föreståndare och bemälda arkitekt, ansett 30,000 kvadratmeter vara erforderliga.

»För jämförelse vill direktionen meddela, att vid 11 veterinärskolor i

Europa, hvilkas tomtareal är direktionen bekant, nämligen de i Berlin, Paris, Lyon, Wien, Budapest, Dresden, München, Stuttgart, Hannover, Brüssel och Utrecht, medelarealen är 49,360 kvadratmeter. Skolan i Hannover, som nyligen blifvit flyttad och nybyggd, disponerar exempelvis 42,000 kvadratmeter, och veterinärinstitutets i Stockholm nuvarande tomt belöper sig till omkring 50,000 kvadratmeter.

»Redan i januari 1902 har direktionen hos Stockholms stads drätsel-nämnd gjort förfrågan, huruvida staden vore villig afyttra några densamma tillhöriga tomter, hvilka syntes direktionen lämpa sig för ändamålet, men fick den 9 sistlidne december från drätsel-nämnden ett afböjande svar härå, hvori det bland annat yttras: »Till svar å Eder skrifvelse till Stockholms stads drätsel-nämnds första afdelning den 25 sistlidne januari med förfrågan, huruvida staden vore villig att till tomt för veterinärinstitutet upplåta kvarteren Kärften, Axet, Kornet och Rågen jämte mellanliggande gatumark å Södermalm, får afdelningen härmed anföra följande: Stockholms stad har för egna ändamål redan nu behof af stora sammanhängande tomtområden såväl å Södermalm som i öfriga stadsdelar, och behofvet af dylika kommer naturligtvis i mån af stadens utveckling att blifva än större. Redan det närvarande behofvet af stora tomtkomplexer är svårt att tillgodose, hvarför staden enligt afdelningens uppfattning icke utan särdeles vägande skäl bör afhända sig sådana byggnadskvarter, som utan alltför afsevärdt men för trafiken genom sammanslagning med hvarandra och mellanliggande gatumark kunna lämna plats för större kommunala inrättningar och anläggningar. Ett dylikt område bildas just af de af direktionen afsedda kvarteren, hvilka dessutom genom sin belägenhet kunna förväntas att framdeles erhålla ett betydande värde. Särdeles starka skäl tala således för att staden tills vidare bör bibehålla kvarteren i sin ägo; och synes i hvarje fall någon försäljning af desamma icke böra ske. Emellertid har afdelningen, som önskar att så vidt möjligt gå direktionens afsikter till mötes, tänkt sig möjligheten att afstå från det nu ifrågavarande området, om lämplig ersättning kunde beredas i annan ordning; och har afdelningen därvid fäst sin uppmärksamhet vid ett framställt förslag om byte af området mot Humlegården, därvid naturligtvis statsverket skulle bibehålla den för kungl. biblioteket och eventuell utvidgning af detsamma erforderliga mark samt staden tillförbinda sig att för all framtid hafva Humlegården anordnad såsom öppen plats.

»Vidare hafva såväl stadsplaneingenjören von Segebaden som stadsingenjören H. Ygberg i sina förberedande utlåtanden till Stockholms stads drätsel-nämnd dels afstyrkt försäljning af tomt till nytt veterinärinstitut

från stadens sida, dels ock åsatt synnerligen höga värden å de staden tillhöriga tomter, hvilka direktionen ansett kunna vid en eventuell förflyttning af institutet ifrågakomma.

»Sålunda säger den förre i tjänsteutlåtande af den 10 maj 1902 bland annat: 'Stockholms stad äger visserligen en betydande tomtareal uti de olika stadsdelarna, men ändock har det vid flera tillfällen visat sig nästan omöjligt att finna kvarter tillräckligt stora för stadens egna ändamål. Senast då frågan om plats för ny arbetsinrättning förevar, kunde plats härför beredas endast genom sammanslagning af tvenne kvarter med mellanliggande gata. Att på så sätt ändra stadsplanen kan visserligen låta sig göra på ett och annat ställe, men synes mig denna utväg böra tillgripas endast i yttersta nödfall och i så fall, då det är för något kommunalt behof ovillkorligen nödvändigt. Då staden sålunda ej äger något så stort kvarter, som direktionen anser vara erforderligt, och då för öfrigt, om ett sådant skulle kunna beredas, jag anser, att detsamma bör reserveras för något stadens kommande behof, och då därtill kommer, att de nu ifrågasatta kvarteren äro belägna i så godt som oreglerad trakt äfvensom att deras värde kommer att högst betydligt stiga, om Årstaviken framdeles kommer att förmedla sjöfarten mellan Saltsjön och Mälaren, får jag vördsamt afstyrka bifall till förevarande framställning'.

»I detta afstyrkande har stadsingenjören Ygberg instämt.

»Vidare säger von Segebaden i tjänsteutlåtande af den 3 oktober 1902, att de föreslagna tomterna böra åsättas 'ett medelvärde af 50 kronor kvadratmetern för hörn- och 35 kronor för mellantomt', och uti ett längre och utförligt motiveradt utlåtande den 20 november 1902 afstyrker stadsingenjören Ygberg ytterligare Stockholms stad från att afyttra tomt till institutet och anger det af stadsplaneingenjören åsatta värdet å de ifrågasatta tomterna 'vara det lägsta, hvartill staden nu bör försälja dessa tomter'.

»Under sådana förhållanden har direktionen sett sig nödsakad afbryta vidare underhandlingar med Stockholms stad och i stället trädt i underhandling med Fribergiska tomt- och byggnadsaktiebolaget, som äger en till sitt läge synnerligen lämplig och till tomtareal tillräckligt stor plats för ett nytt institut på Söder. Den ifrågavarande tomten är belägen vid Götgatan och gränsar dessutom till Ölands-, Östgöta- och Hammarbygatorna samt en del staden tillhöriga tomter vid denna senare gata samt innefattar en areal af 32,882 kvadratmeter, hvarifrån dock 2,448 kvadratmeter måste frändragas såsom enligt den nya stadsplanen afsedda för reglering af de angränsande Ölands- och Östgötagatorna,

hvidan återstå 30,434 kvadratmeter eller ungefär den areal, direktionen anser vara erforderlig för det tilltänkta nya institutet, och hvilket tomtområde bolaget förbundit sig att på villkor, som af dess här bilagda anbud närmare framgår, afyttra till statsverket. Direktionen har vidare sökt åvägabringa en utredning om värdet af den tomt, hvaröfver institutet för närvarande förfogar, och har för detta ändamål hänvänt sig till stadsingenjör Ygberg, som den 7 innevarande månad inkommit med den begärda utredningen.

»Däraf framgår, att den tomtareal, institutet nu disponerar, uppgår till 48,009,⁹ kvadratmeter, af honom värderad till 4,074,987 kronor 50 öre, men har stadsingenjören ansett sig böra göra en afräkning härifrån af 13,313,⁸ kvadratmeter, motsvarande en värderingssumma af 1,295,664 kronor, dels för till gatureglering afsedt område dels ock för det så kallade Djurgårdens gärdesgårdsdistrikt, som af stadsingenjören anses tillhöra Stockholms stad, men som af Eders Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 10 mars 1876 bestämts skola tillhöra veterinärinstitutets tomtområde. Enligt stadsingenjörens utredning skulle sålunda vid eventuell försäljning af institutets nuvarande tomt kunna påräknas en summa af 2,779,323 kronor 50 öre, hvilken summa dock enligt direktionens åsikt torde få anses väl lågt beräknad, enär det dels torde vara tvifvel underkastadt, huruvida Stockholms stad äger dispositionsrätt öfver det så kallade Djurgårdens gärdesgårdsdistrikt, dels institutets område af stadsingenjören nu upptagits till något lägre areal, än hvad uti institutets arkiv förvarade äldre designationer gifva vid handen, dels ock värdena å tomten synas direktionen, hvad vissa delar däraf beträffar, böra sättas något högre, än hvad de af stadsingenjören blifvit angifna, hvidan värdet af institutets tomt i sin helhet väl minst torde kunna anslås till omkring 3,000,000 kronor.

»Enligt den approximativa beräkningen öfver kostnaden för ett nytt veterinärinstitut skulle till byggnader och planering erfordras en summa af omkring 1,600,000 kronor, hvartill kommer 1,100,000 kronor till inköp af tomt. Då emellertid säljaren af den till inköp föreslagna tomten å Södermalm förbundit sig ombesörja det väsentligaste af den för tomtens bebyggande nödiga planeringen, torde någon minskning därigenom kunna göras i den beräknade summan, hvilken minskning dock å andra sidan torde uppvägas af de för det nya institutets inredning nödiga utgifterna, och skulle alltså totalkostnaden för det tilltänkta nya institutet, tomten inberäknad, approximativt beräknadt komma att belöpa sig till en summa af 2,700,000 kronor. Genom försäljning af veterinärinstitutets nuvarande tomtområde skulle således utan särskild

kostnad för statsverket medel kunna beredas till uppförande af ett nytt och tidsenligt institut å lämpligt ställe inom Stockholm.»

Med stöd af hvad sålunda anförts hemställde direktionen, att Eders Kungl. Maj:t täcktes hos Riksdagen för erhållande af tomt till ett nytt veterinärinstitut göra framställning om inköp af den inom kvarteret Åsen större i Katarina församling belägna, Fribergiska tomt- och byggnadsaktiebolaget tillhöriga tomtkomplexen för ett pris af 1,100,000 kronor och på villkor i öfrigt, som närmare angåfves i bolagets omförmälda anbud.

Af veterinärinstitutets föreståndare inlämnades sedermera två af Ygberg år 1903 utarbetade förslag till styckning och bebyggande af veterinärinstitutets nuvarande område jämte närmast angränsande delar, äfvensom en situationsplan för institutets byggnader m. m. å den till inköp ifrågasatta marken.

Berörda försäljningsanbud, som enligt insändt protokoll, hållet vid extra bolagsstämma den 26 februari 1903 med aktieägarna i Fribergiska tomt- och byggnadsaktiebolaget i Stockholm, blifvit af samtliga vid stämman närvarande delägare i bolaget godkändt, afsåg bolagets tomter i kvarteret Åsen större, hvilka tomter innefattade en areal af 32,882,8 kvadratmeter, och iuehöll bland annat: att tillträdet skulle ske den 1 juli 1903; att säljaren inom viss tid skulle utan ersättning hafva fullgjort vissa planerings- och andra arbeten, vid äfventyr att desamma eljest finge genom köparens försorg utföras på säljarens bekostnad; att säljaren vid tillträdet skulle öfverlämna designation, åtkomsthandlingar, gravationsbevis, alla i egendomen in-tecknade skuldsedlar samt köpebref; att köparen samtidigt skulle erlägga kontant 1,000,000 kronor, hvaremot återstående 100,000 kronor skulle betalas, sedan säljaren fullgjort sina förut angifna förbindelser eller arbetet blifvit genom köparens försorg verkställdt; samt att, därest icke Eders Kungl. Maj:t senast den 1 juni 1903 godkänt anbudet, detsamma ansåges hafva till alla delar förfallit.

Efter nådig remiss afgaf medicinalstyrelsen den 6 mars 1903 underdånigt utlåtande öfver direktionens senaste framställning och anförde därvid följande:

Medicinalstyrelsen hade redan vid afgifvandet af sitt förenämnda underdåniga utlåtande den 17 juli 1901 hyst den uppfattningen, att veterinärinstitutet borde undergå en mera vidtomfattande omgestaltning, än den direktionen och lärarekollegiet då föreslagit. Medicinalstyrelsen hade redan då till fullo insett de fördelar, som skulle vinnas, därest

medel till nybyggnad af institutet kunde erhållas, men hade ansett, att underdånig framställning härom borde göras af institutets direktion. Efter det medicinalstyrelsen nu haft tillfälle granska samtliga till ärendet hörande handlingar, funne medicinalstyrelsen antagligt, att institutets nuvarande tomt skulle vid försäljning, vare sig densamma ägde rum omedelbart efter institutets förflyttning eller senare, inbringa minst den af direktionen beräknade summan af 2,779,000 kronor.

Å andra sidan hade den af direktionen till inköp föreslagna tomten, enligt medicinalstyrelsens förmenande, ett mycket fördelaktigt läge; och syntes priset för densamma, omkring 33 kronor 45 öre per kvadratmeter, vara, ehuru dyrt, dock antagligt, helst om man toge i betraktande, att de först till inköp föreslagna kvarteren Kärfven, Axet, Kornet och Rågen, hvilka ej vore så välbelägna och dessutom oplanerade, af såväl stadsingenjören som stadsplaneingenjören åsatts ett medelvärde af 50 kronor kvadratmetern för hörntomt och 35 kronor kvadratmetern för mellantomt.

Beträffande storleken af den tomt, som erfordrades, ansåge medicinalstyrelsen sig böra särskildt framhålla, att densamma under inga förhållanden borde beräknas till mindre än 3 hektar (= 30,000 kvadratmeter). Den af direktionen föreslagna tomten innehölle 32,882,8 kvadratmeter och kunde således anses vara tillräcklig, men ingalunda för stor.

Jämlikt anbudet från Fribergiska tomt- och byggnadsaktiebolaget skulle tomten tillträdas den 1 juli 1903. Då byggnadsfrågan af helt naturliga skäl ej ännu vore fullt utredd, skulle den meningen kunna göra sig gällande, att tillträdet till den ifrågakvarande tomten icke behöfde ske redan den 1 juli 1903. Detta hade emellertid af säljaren uppsatts som villkor för köpet, hvarjämte medicinalstyrelsen ville fästa uppmärksamhet på nödvändigheten af att dispositionsrätt till tomten snarast erhöles, på det att erforderliga borrhningar och öfriga för uppgörande af ett detaljeradt byggnads- och kostnadsförslag nödvändiga undersökningar måtte obehindradt kunna göras.

I likhet med direktionen ansåge medicinalstyrelsen, att ett nytt veterinärinstitut, inberäknadt kostnad för inköp af tomten i fråga, borde kunna uppbyggas och inredas för den af direktionen approximativt beräknade kostnaden af 2,700,000 kronor. Ett stöd för denna sin åsikt funne medicinalstyrelsen däri, att den af direktionen beräknade kostnaden af 1,600,000 kronor för byggnadernas uppförande och nya inventariers anskaffande tämligen väl stämde öfverens med byggnads-kostnaderna för den år 1899 färdigbyggda veterinärhögskolan i Hannover. Då veterinärinstitutets nuvarande tomt vid eventuell försäljning beräk-

nats kunna inbringa en summa af i rundt tal minst 2,779,000 kronor, skulle alltså ett nytt och alla rättmätiga anspråk motsvarande institut å den af direktionen nu föreslagna tomten kunna uppföras utan särskild kostnad för statsverket.

För egen del ansåge medicinalstyrelsen jämväl, att det af kvarteren Kärften, Axet, Kornet och Rågen å Södermalm jämte mellanliggande gatumark bestående område, beträffande hvilket direktionen underhandlat med Stockholms stads drätselnämnds första afdelning, väl skulle lämpa sig till tomt för ett nytt veterinärinstitut; men då det därför fordrade priset måste anses alltför högt, syntes detta område icke nu böra ifrågakomma. Medicinalstyrelsen hölle äfven före, att den af direktionen senast föreslagna tomten så till vida vore lämpligare, som den låge utmed den af landtbor starkt trafikerade Götgatan, äfvensom på den grund, att den redan vore till största delen planerad.

Med stöd af hvad sålunda och i öfrigt anförts, tillstyrkte medicinalstyrelsen nådigt bifall till direktionens ifrågavarande hemställan.

På nådig befallning afgaf öfverintendentsämbetet den 17 mars 1903 underdånigt utlåtande i detta ärende och yttrade därvid följande.

Den till förvärfvande af statsverket för ändamålet i fråga afsedda ägoviddens läge funne öfverintendentsämbetet, med hänsyn till svårigheten att för rimligt pris inom stadens område erhålla en sammanhängande tomt af tillräcklig storlek och ändamålsenlighet, vara i hög grad lämpligt; och mot dennas beskaffenhet i öfrigt syntes icke något annat vara att erinra, än hvad öfverintendentsämbetet, på sätt strax skulle nämnas, ansåge sig i fråga om områdets form böra framhålla.

Hvad vidare anginge det af säljaren fordrade priset, syntes icke heller mot detta vara något att anmärka, om, såsom skäligt vore, afseende fästes vid de nuvarande synnerligen högt uppdrifna tomtpriisen i allmänhet och särskildt om jämförelse gjordes med det pris, staden, efter hvad remisshandlingarna gäfvade vid handen, begärt för mark i de i trakten varande, men mindre väl belägna kvarteren Kärften, Axet, Kornet och Rågen.

Det föreläge emellertid en omständighet beträffande ifrågavarande tomtområde, som syntes öfverintendentsämbetet vara synnerligen väl värd ett nogsamt beaktande. Eders Kungl. Maj:t hade nämligen den 4 februari 1898 pröfvat skäligt godkänna Stockholms stadsfullmäktiges beslut om den ändring i den för Södermalm fastställda plan, att den s. k. Ringvägen — eller den stora esplanad, som jämlikt planen vore ämnad att sträcka sig från Mälaren öfver nyssberörda stadsdel till Saltsjön

— skulle afbrytas på ömse sidor om just nu ifrågavarande Fribergiska tomt. Det syntes dock påtagligt, att denna ändring icke kunde betraktas annorlunda än som en, med afseende å hos Eders Kungl. Maj:ts vid det nådiga beslutets fattande förebragta skäl af tillfälligare beskaffenhet, medgifven mer eller mindre kortvarig anordning; ty vid äfven den flyktigaste blick på gällande plan för stadsdelen i fråga torde man näppeligen kunna undgå att finna, att det endast måste vara en tidsfråga, då stadsplanen här komme att återställas i sitt förra skick, d. v. s. med den för den skedda regleringen af Södermalm särskildt utmärkande Ringvägen framdragen jämväl öfver här omhandlade tomt. Då detta komme att ske, blefve sagda tomt delad i två delar, och en oundgänglig följd häraf syntes blifva den, att veterinärinstitutet än en gång måste flyttas.

Den förevarande tomtens form framginge af ett öfverintendents-ämbetets utlåtande bilagdt, utan skala upprättadt planutkast, där den vore betecknad med bokstäfverna a-b-c-d-e-f-a; och innehölle tomtens, efter behörig reglering af omgifvande gator, en areal, i helt tal, af 30,434 kvadratmeter eller just så mycket mark, som enligt direktionens åsikt vore ett minimum för tillgodoseende af veterinärinstitutets behof af utrymme. Härvid vore dock att märka, att inom samma kvarter, i hörnet af Göt- och Hammarbygatorna, funnes en staden tillhörig tomt om 6,662 kvadratmeter, å förberörda planutkast utmärkt med bokstäfverna b-c-d-g-b, på hvilken ett femvåningshus kunde komma att utföras, hvars brandgafvel, i linjen c-d å utkastet, såsom liggande rätt i söder, tvifvelsutan måste blifva till icke oväsentligt men för institutets anläggningar, hvilka enligt det bland remisshandlingarna förekommande planförslaget skulle komma att bestå af en grupp fristående byggnader, omgifna af planteringar.

På grund af dessa förhållanden och då det syntes nödigt att bereda möjlighet för institutet att, vid behof af utvidgning, hafva tillgång på härför erforderligt utrymme, och det därjämte torde få anses högeligen önskvärdt, att en institution som den ifrågavarande blefve förlagd å ett fritt liggande område, funne öfverintendentsämbetet sig för sin del böra tillstyrka, att, för den händelse det här ifrågasatta tomtköpet komme till stånd, förenämnda i stadens ägo varande hörntomt jämväl inköptes, hvarigenom institutet skulle blifva ägare till kvarteret Åsen större i dess helhet. Den Fribergiska tomtens innehölle för närvarande, såsom förut nämnts, i helt tal 32,882 kvadratmeter, men staden vore för reglering af omgifvande gator, enligt hvad handlingarna utvisade, i behof af mark om sammanlagdt 2,448 kvadratmeter. Denna

mark torde lämpligen kunna erbjudas staden i byte för nyssnämnda hörntomt, hvarigenom af denna tomt, stor 6,662 kvadratmeter, för kronan skulle återstå att lösa blott 4,214 kvadratmeter. Måhända skulle staden, som nu vore ägare till ett flertal tomter i närheten, hvilka otvifvelaktigt komme att snabbare stiga i värde, därest veterinärinstitutet blefve förlagdt å den nu ifrågakämda platsen, icke befinnas obenägen att bidraga till frågans lösning genom att utan all eller mot någon mindre ersättning afstå oftanämnda hörntomt, genom hvars tilläggande till den Fribergiska tomten kronan, i händelse af förvärf af båda dessa tomter, skulle, efter vederbörlig gatureglering, hafva i sin ägo, att af veterinärinstitutet kunna disponeras, ett område af 37,095 kvadratmeter.

I detta sammanhang ansåge öfverintendentsämbetet sig böra påpeka, att, ifall omförmälda staden tillhöriga hörntomt icke komme att inköpas för att sammanläggas med den Fribergiska tomten, den af säljaren erbjudna försäljningssumman, 1,100,000 kronor, borde komma att minskas med beloppet af den lösen, staden hade att utgifva, då nyssnämnda för gatureglering erforderliga mark om 2,448 kvadratmeter framdeles blefve för utförandet af regleringen nödig, hvilken lösesumma, beräknad efter ett pris, icke understigande 33 kronor 45 öre kvadratmetern, belöpte sig till 81,885 kronor 60 öre, en omständighet, som emellertid icke funnes i handlingarna omförmäld.

Vid granskning af den utaf Ygberg verkställda värdering af de tomter, som vid försäljning skulle utläggas å veterinärinstitutets nuvarande område, hade öfverintendentsämbetet med hänsyn till nu gällande pris funnit densamma icke vara för högt tilltagen. De blifvande nya gatorna vore i denna beräkning upptagna att utan ersättning tillfalla staden, men någon ändring härutinnan syntes icke med utsikt till framgång kunna påyrkas, då staden i motsatt fall torde förklara sig icke hafva något intresse af de afsedda nya gatorna, hvilka dock vore nödvändiga för åstadkommande af tomter och kvarter, lämpliga för bebyggande, och då det därjämte torde vara ovedersägligt, att utan framdragande af nödiga gator tomterna icke på långt när skulle betinga det värde, Ygberg åsatt dem.

Huruvida staden kunde befinnas villig att utan godtgörelse planera och stensätta de nya gatorna vore ej för öfverintendentsämbetet bekant, och någon kostnad härför funnes ej i de föreliggande beräkningarna upptagen. Det borde likväl uppmärksammas, att, efter hvad för öfverintendentsämbetet blifvit upplyst, vid försäljningen af de s. k. gardestomterna kronan fått bekosta såväl planering och stensättning af

som ock nedläggande af afloppsledningar i de i samband med denna försäljning utlagda nya gatorna.

Hvad det tillägg till stadsplanen för Östermalm anginge, som det af Ygberg utarbetade förslag till gator öfver veterinärinstitutets nuvarande tomter angåfve, syntes mot detsamma, så vidt öfverintendentsämbetet i ärendets närvarande skick kunde finna, icke vara något att erinra af den betydelse, att det kunde inverka till försämring af de beräknade tomtprisen, om än det torde blifva nödigt, att före denna regleringsfrågas slutliga bedömande plan för stadens ytterligare utvidgning åt här ifrågavarande håll blefve tillgänglig.

Till sist ansåge sig öfverintendentsämbetet böra erinra, att öfverintendentsämbetet i saknad af härför erforderliga ritningar m. m. dylikt icke varit i tillfälle att ingå i någon ompröfning, huruvida de för det tillämnade nya veterinärinstitutet behöfliga byggnader kunde uppföras för den härför af vederbörande beräknade kostnad af 1,600,000 kronor.

Med anledning af hvad öfverintendentsämbetet i ärendet anfört, utlät sig direktionen för veterinärinstitutet i skrifvelse den 24 mars 1903 sålunda:

Öfverintendentsämbetet hade fäst uppmärksamheten på, hurusom veterinärinstitutet, för den händelse det komme att uppföras på den af direktionen i dess underdåniga skrifvelse den 9 februari 1903 föreslagna tomten, skulle komma att ligga i vägen för den uti den för Södermalm fastställda stadsplanen upptagna s. k. Ringvägen, som därigenom blefve afbruten — en ändring i den ursprungliga stadsplanen, som för öfrigt Eders Kungl. Maj:ts genom nådigt beslut den 4 februari 1898 pröfvat skäligt stadfästa — men att det sannolikt endast vore en tidsfråga, när Ringvägen komme att framdragas jämväl öfver denna tomt och ett eventuellt därstädes förlagdt veterinärinstitut sålunda åter skulle behöfva flyttas. Med anledning häraf ville direktionen framhålla, att det ingalunda torde få betraktas såsom själfskrifvet, att den blifvande Ringvägen komme att framdragas genom den till inköp föreslagna tomten, enär dels, enligt hvad direktionen fått sig upplyst, förslag redan vore till Stockholms stadsfullmäktige inlämnadt angående sådan ändring af stadsplanen för Södermalm, att Ringvägen från ömse sidor skulle komma att framdragas till Skanstull i stället för i den uti nu fastställda stadsplan utstakade riktningen, i hvilket fall den omförmälda tomten icke skulle komma att af Ringvägen beröras, dels det ju låge i Eders Kungl. Maj:ts skön att låta beslutet af den 4 februari 1898 angående Ringvägens framdragande allt framgent äga giltighet. Skulle emeller-

tid Stockholms stad finna med sitt intresse förenligt att anhålla om ändring uti Eders Kungl. Maj:ts nyssberörda nådiga beslut i syfte att få Ringvägen framdragen genom nämnda tomt, kunde direktionen icke inse, att några oöfverstigliga hinder skulle behöfva stå i vägen härför. Ville staden, som ägde vidsträckta närgränsande tomtområden, exempelvis föreslå ett utbyte af mark, så att staden erhöle den för Ringvägen afsedda jämte den norr därom belägna delen af tomten och institutet i stället finge vederlag uti det staden tillhöriga, söder om Fribergiska tomten belägna området, skulle ju frågan om Ringvägens framdragande genom tomten kunna finna en lösning, likasom detta skulle kunna låta sig göra genom att andra staden tillhöriga, för ändamålet lämpliga tomter på villkor, som befundes för institutet fördelaktiga, utbyttes mot den Fribergiska tomten i sin helhet, ehuru väl direktionen ansåge sig böra framhålla det för institutet särdeles lämpliga läge, denna senare tomt erbjöde.

Öfverintendentsämbetet hade vidare gjort anmärkning mot de olägenheter, som skulle kunna följa för institutet därigenom att ett större stenhus uppfördes på den angränsande, Stockholms stad tillhöriga, vid Hammarbygatan belägna tomten, och ansett, att äfven denna borde af statsverket för institutets räkning inköpas. Direktionen hölle dock före, att institutets byggnader kunde så förläggas, att de åsyftade olägenheterna mycket väl undvekes; och skulle den ofvan antydda regleringen af tomten komma till stånd, fölle anledningen till den gjorda anmärkningen. För öfrigt torde väl också Stockholms stad hafva intresse af att få en sådan reglering af tomten till stånd, att den finge en rektangulär form — hvad också uti det bifogade utkastet till placering af de särskilda byggnaderna vore förutsatt — hvarvid en utefter hela kvarterets bredd sig sträckande tomtremsa vid Hammarbygatan skulle komma att tillhöra staden, i hvilket fall på grund af denna remsas ringa djup endast vid Hammarbygatan någon större byggnad skulle kunna uppföras, hvars gårdsplan komme att vetta åt institutets tomt. Emellertid skulle det naturligtvis å andra sidan vara till fördel för institutet, om äfven stadens tomtområde i kvarteret Åsen större kunde på ett eller annat sätt för institutet förvärfvas, men denna fråga torde dock icke för närvarande behöfva till pröfning upptagas.

Vidkommande öfverintendentsämbetets framställning, att staden skulle hafva skyldighet inlösa den för reglering af Östgöta- och Ölandsgatorna erforderliga marken, när en sådan reglering en gång komme till stånd, hade direktionen i sin underdåniga skrifvelse visserligen ingenting nämnt härom, men detta hade dels berott på att man för närva-

rande icke hade sig bekant den tidpunkt, då stadens myndigheter kunde gå i författning om att utlägga dessa gator till sin fulla bredd, och det därför kunde råda tvekan, huruvida värdet af denna gatemark för närvarande kunde anses såsom en tillgång, hvilken kunde tagas i beräkning för bestridande af kostnaderna för ett nytt institut, dels det vid en eventuell öfverenskommelse med Stockholms stad angående reglering af tomten vore i hög grad önskvärdt att kunna för ändamålet disponera öfver de nämnda tomtremorna. Beträffande frågan, huruvida staden kunde befinnas villig planera och stensätta de nya gatorna vid en reglering af institutets nuvarande tomt, hade direktionen antagit, att, i öfverensstämmelse med hvad som uppgifvits vara gällande praxis, de blifvande tomtägarna skulle hafva skyldighet ombesörja stensättningen af gatorna, och hvad planeringen af dem beträffade, torde den, i betraktande af att fyllnadsmaterialet ingenting kostade — dess afstjälpning vore fastmer förenad med intäkt — äfven under förutsättning af att den skulle behöfva ombesörjas af statsverket icke böra blifva förenad med någon afsevärd utgift; och då gas- och vattenledningars framdragande brukade bekostas af staden, skulle sålunda blott återstå för statsverket att ombesörja afloppsledningar, en utgift, som syntes till fullo uppvägas däraf, att värdet på institutets nuvarande tomt blifvit enligt direktionens förmenande satt väl lågt.

Vidkommande till slut den af öfverintendentsämbetet berörda frågan om kostnaderna för det nya institutet ville direktionen nämna, att förslaget grundade sig på en af institutets föreståndare i samråd med dess öfriga lärare utarbetad och af direktionen granskad utredning öfver de olika lokaler, som skulle krävas i det nya institutet, och deras kubikinnehåll, hvarjämte hänsyn tagits till motsvarande kostnader vid utländska veterinärskolor. Den summa, till hvilken direktionen sålunda kommit, måste naturligtvis blifva approximativ, men direktionen hade dock all anledning antaga, att den ej skulle behöfva öfverskridas. En mera exakt siffra öfver totalkostnaderna för det nya institutet kunde naturligtvis först angifvas, när ett i alla detaljer utarbetadt förslag föreläge; men ett sådant förslag, som kräfde ett högst betydande arbete, hade direktionen ansett icke gärna kunna ifrågasättas, förrän institutets förflyttning blifvit bestämd och plats för det nya institutet blifvit utsedd, enär ju ett dylikt förslag i väsentlig mån måste baseras på den blifvande tomtens läge och beskaffenhet.

På grund af nådig remiss inhämtade riksmarskalksämbetet yttrande i ärendet från intendenten för Djurgården, hvilken därvid — med

upplysning att veterinärinstitutets nuvarande område utgjordes af, förutom den till 6,530 kvadratmeter upptagna tomten n:o 1 i kvarteret Veterinären inom stadens reglerade område, viss del af det så kallade Djurgårdens gårdesgårdsdistrikt, hvilken del innehölle i areal omkring 1,760 kvadratmeter, samt slutligen omkring 36,980 kvadratmeter mark, upplåten från intendentsbostället Djursborg och Ladugårdsgärdet, eller sålunda tillsammans omkring 45,270 kvadratmeter — ej mindre anmärkte, att djurgårdsmarken i fråga allenast tills vidare upplåtits åt institutet, hvadan med institutets flyttning till annan plats samma mark borde återfalla under Eders Maj:ts omedelbara disposition, än äfven i öfrigt anförde, att gent emot påståendet om stadens bättre rätt till det så kallade Djurgårdens gårdesgårdsdistrikt kunde framhållas, att den till sagda distrikt hörande marken af ålder innehafts och nyttjats för Djurgården, som för de andelar af distriktet, hvilka blifvit med äganderätt till staden öfverlämnade, erhållit af expropriationsnämnd bestämd lösen, att djurgårdskassan för den ännu odisponerade delen af distriktet uppbure årlig arrendeavgift af vederbörande besittningshafvare samt att äldre och nyare kartor, afseende detta distrikt tillstötande tomter, äfvensom andra äldre handlingar visade, att stadens tomtområde begränsades af det utefter den på 1660-talet uppsatta stora djurgårdsgårdesgården från nuvarande Ladugårdslandstull till Roslagstull sig sträckande gårdesgårdsdistrikt.

Uti eget underdånigt utlåtande den 6 april 1903 anförde riksmarskalksämberet: Riksmarskalksämberet, som icke kunde underkänna vikten af de erinringar, hvilka blifvit gjorda af intendenten för Djurgården, ansåge sig likväl icke böra motsätta sig det af direktionen för veterinärinstitutet framställda förslaget, att det af institutet för närvarande disponerade, från Djurgården upplåtne området måtte få försäljas för att därigenom bereda medel till bestridande af kostnaderna för institutets flyttning och inköp af ny tomt åt detsamma. Då emellertid den ifrågasatta tomtregleringen skulle komma att i mycket hög grad beröra Djurgårdens intressen, men det i ärendets nuvarande läge icke vore möjligt för riksmarskalksämberet att framställa några nogare bestämda yrkanden i afseende å det uppgjorda regleringsförslaget och de i samband därmed stående eventuella kostnads- och ersättningsfrågorna, anhölle riksmarskalksämberet, att, därest direktionens förslag om inköp af ny tomt för veterinärinstitutet skulle vinna Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens bifall, riksmarskalksämberet måtte blifva satt i tillfälle att yttra sig rörande det regleringsförslag, som slutligen kunde blifva antaget, och i sammanhang därmed afgifva den framställning i afseende å användandet af den

för regleringens genomförande erforderliga djurgårdsmark och därmed sammanhängande frågor, hvartill riksmarskalksämberet kunde finna anledning.

Direktionen för veterinärinstitutet, som lämnats tillfälle att yttra sig med anledning af hvad riksmarskalksämberet sålunda anført, har uti ett den 21 augusti 1903 afgifvet yttrande gentemot intendentens för Djurgården påstående om Djurgårdens rätt till den åt veterinärinstitutet från djurgårdsområdet upplåtna mark framhållit, att uti nådiga brevet den 10 mars 1876, hvarigenom ifrågavarande mark upplåtits åt institutet, ingen som helst antydning lämnats därom, att institutets dispositionsrätt till den för detsamma upplåtna tomten blott skulle räcka så länge institutet vore förlagdt till densamma, hvadan direktionen med stöd af nämnda nådiga bref bestämdt häfdade det berättigade uti att tomten för institutets räkning försålde.

Vid sitt yttrande har direktionen fogat handlingar, utvisande, dels att Fribergiska tomt- och byggnadsaktiebolaget för ett års prolongation af det villkorligt uppgjorda köpeaftalet betingat sig en till 55,000 kronor uppgående ökning i den först öfverenskomna köpeskillingen, så att priset å den till inköp föreslagna tomten skulle utgöra 1,155,000 kronor, hvaraf skulle betalas 1,100,000 kronor vid tillträdet den 1 juli 1904 samt återstående 55,000 kronor, sedan säljaren fullgjort sina förbindelser i fråga om planerings- och andra arbeten eller dessa arbeten blifvit genom köparens försorg verkställda, dels ock att bolagets sålunda gjorda anbud skulle anses hafva till alla delar förfallit, såvida anbudet ej senast den 1 juni 1904 blifvit af Eders Kungl. Maj:t godkänt; och har direktionen förklarad sig anse den sålunda föreslagna höjningen af köpesumman vara skälig.

Sedan kammarkollegium genom nådig remiss anbefallts att inkomma med underdånigt utlåtande i ärendet och därvid lämna den utredning, som kunde åvägbringas angående äganderätten till veterinärinstitutets nuvarande tomtområde, har kammarkollegium, som låtit i kammararkivet anställa undersökning beträffande omförmälda Djurgårdens gärdesgårdsdistrikt, med öfverlämnande af ett utaf kammararkivarien härom afgifvet memorial, i eget utlåtande den 10 november 1903 erinrat och meddelat:

att, sedan Eders Kungl. Maj:t i proposition till 1875 års Riksdag föreslagit Riksdagen att för uppförande af nya byggnader för veterinärinstitutet på tomterna n:is 11, 12 och delar af n:is 3 och 4 i kvarteret Vedbäraren samt där bakom liggande delar af lägenheten Djursborg och

Ladugårdsgärdet till Drottning Kristinas väg bevilja ett anslag af 498,324 kronor, hvaraf beräknats 448,324 kronor för byggnads- och anläggningskostnader samt 50,000 kronor till expropriation af tomter och andra omkostnader för erhållande af byggnadsplats och nödigt utrymme i öfrigt för institutets behof, äfvensom medgifva, att institutets dåvarande tomter i kvarteren Edelman mindre och Krabaten med där befintliga byggnader finge, när institutet blefve till sin nya lokal förflyttadt, på offentlig auktion försäljas, samt Riksdagen med bifall härtill anvisat visst belopp att för ifrågavarande ändamål i mån af behof utgå under år 1876, Eders Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 10 mars 1876 förordnat, bland annat, att veterinärinstitutets område skulle omfatta den areal, som å en af numera stadsingenjören Herman Ygberg upprättad, vid handlingarna i ärendet fogad karta utmärktes med bokstäfverna A. C. F. E. q. r. s. t. u. a. D. B. A., att direktionen för veterinärinstitutet ägde vidtaga nödiga åtgärder för inköp eller förvärfvande, i den ordning nådiga förordningen den 14 april 1866 bestämde, af sådana delar af ifrågavarande område, hvilka tillhörde enskild person eller Stockholms stad, dock med iakttagande däraf, att staden ej skulle vara pliktig afträda eller berättigad uppbara lösen för det å nämnda karta med A. B. C. betecknade område, förr än den förlängning af Norra Humlegårdsgatan komme till verkställighet, som innefattades i en af Eders Kungl. Maj:t samma dag fastställd plan för reglering af nordöstra delen af Ladugårdslandet, samt att direktionen vidare ägde till Eders Kungl. Maj:t inkomma med förslag å de åtgärder och därmed förenade kostnader, som påkallades för flyttande af de inom det åt institutet upplåtna område befintliga, lägenheten Djursborg tillhörande uthusbyggnader och för uppodling af jord till ersättning för den del af Djursborgs åkerjord, som komme att afträdas;

att Eders Kungl. Maj:t genom nådiga bref den 19 januari 1877 och den 31 maj 1878 meddelat föreskrifter angående närmare angifna förändringar af gränserna för veterinärinstitutets område;

att, på sätt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 4 juli 1878 angående kostnader för ägoutbyte mellan veterinärinstitutet och djurgårdsintendentsbostället Djursborg visade, i ersättning för den från nämnda boställe till institutet afstådda jord, innehållande enligt af landtmätare gjord uträkning 18 kvadratref 6 kvadratstänger 50 kvadratfot eller 3 tunnland 7,²¹ kappland, till bostället skulle läggas annan motsvarande mark af Djurgårdens södra gärde och Ladugårdsgärdet;

att enligt en den 1 maj 1888 från stadsingenjörskontoret utfärdad designation den veterinärinstitutet tillhöriga, å fri och egen grund belägna tomten n:o 1 i kvarteret Veterinäreu, hvilken tomt bildats genom sam-

manslagning af uppräknade tomter och tomtdelar jämte åtskillig förlagd och afstyckad gatumärk, innehölle efter uppgifna gränslinjer en areal af tillhoppa 74,640 kvadratfot;

att, på sätt åtskilliga hos föreståndaren för veterinärinstitutet förvarade äganderättshandlingar visade, lagfart å institutets vägnar erhållits å omförmälda i kvarteret Veterinären belägna tomten n:o 1 utom i hvad anginge viss del af tomten, i afseende å hvilken tomtdel, innehållande i areal 53,900 kvadratfot, sökt lagfart, vid det förhållande att säljarens äganderätt ej blifvit styrkt, af Stockholms rådstufvurätt enligt beslut den 14 april 1903 förklarats hvilande, hvarom kungörelse skulle i föreskrifven ordning utfärdas;

att beträffande äganderätten till nu ifrågavarande andel af det så kallade Djurgårdens gårdesgårdsdistrikt några upplysningar utöfver dem, som innefattades i de remitterade handlingarna och det af kammarkollegium afgifna undersökningsmemorial med bilagor, ej kunnat hos kammarkollegium erhållas;

att, på sätt kammarkollegium uti den 10 september 1903 afgifvet utlåtande i fråga om anskaffande af nytt tomtområde åt naturhistoriska riksmuseet med mera närmare antydt, Djurgården, hvilken vore af ostridig krononatur, blifvit ställd under Eders Maj:ts omedelbara disposition; samt

att de genom försäljning af veterinärinstitutets tomter i kvarteren Krabaten och Edelman mindre erhållna köpeskillingarna tillförts fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden.

Beträffande själfva saken yttrade kammarkollegium, som ansåg sig ej hafva att bedöma, huruvida veterinärinstitutets förflyttning till annan plats inom hufvudstaden kunde anses vara af omständigheterna ovillkorligen påkallad, att kammarkollegium för sin del, under förutsättning att den till inköp föreslagna tomten befundes vara för ändamålet tillräcklig och i öfrigt lämplig, ej hade något att erinra mot bifall till direktions framställning.

Slutligen har föreståndaren för veterinärinstitutet till ecklesiastikdepartementet inlämnat dels en af ingenjörsfirman Bennet & C:o afgifven promemoria angående terräng- och grundförhållanden inom det till inköp för veterinärinstitutet föreslagna område i kvarteret Åsen större, åtföljd af borrningsprotokoll med karta, en tomtkarta med beskrifning och en profiliritning, dels ock en af arkitekten Ludv. Peterson närmare utförd approximativ kostnadsberäkning angående de enligt uppgjorda program och situationsplan för institutet å berörda område af-

sedda nybyggnader, som enligt denna beräkning, med inbegripande af värme-, gas, vatten- och aflöpsledningar samt belysningsanordningar, skulle kunna uppföras för en summa af 1,600,000 kronor.

Af den utredning, som i detta ärende förekommit, framgår, att på det åt veterinärinstitutet nu upplåtne område ej utan alltför stora kostnader kunna anordnas fullt tillfredsställande lokaler för institutet. Det synes då vara af omständigheterna påkalladt, att man genom försäljning af detta högst värdefulla område med därå uppförda byggnader bereder tillgång att erhålla lämpliga lokaler åt institutet på annan plats inom hufvudstaden. På liknande sätt förfors, då fråga om nya byggnader för institutet år 1875 förelades Riksdagen. Vid detta tillfälle beslöt, såsom kammarkollegium erinrat, Riksdagen, med bifall till Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, att de kronan tillhöriga, af institutet då disponerade tomter med därå befintliga byggnader finge försäljas, när institutet blifvit förflyttadt till sin nuvarande lokal. Kronans äganderätt till den del af det till försäljning nu afsedda området, som tillhör det så kallade Djurgårdens gärdesgårdsdistrikt, är visserligen bestridd, men då för annan mark tillhörande sagda distrikt lösen förut blifvit af Stockholms stad till kronan erlagd enligt expropriationsförordningen, i hvilket afseende jag tillåter mig hänvisa till Eders Kungl. Maj:ts proposition n:o 23 vid 1884 års riksdag, samt Djurgården för ännu odisponerad del af distriktet uppbär årlig arrendeavgift af vederbörande besittningshafvare, läser man få tills vidare antaga, att äfven nu ifrågavarande område, hvilket kronan af ålder inuehaft, är staten tillhörigt, och enligt hvad jag inhämtat, har kungörelse, i öfverensstämmelse med Stockholms rådstufvurätts omförmälda beslut den 14 april 1903, utfärdats samt tre gånger införts i Post- och inrikes tidningar, sista gången den 26 augusti 1903. Gifvetvis bör i allt fall i blifvande köpeaftal intagas bestämmelse därom, att området försäljes endast med den rätt, kronan därtill äger.

I likhet med hvad som ägde rum, då fotgardesregementenas förutvarande tomter försålles, torde till äfventyrs äfven nu den mark, som vid en blifvande reglering af institutets nuvarande område erfordras till gator och annan öppen plats, böra kostnadsfritt under äganderätt upplåtas till Stockholms stad, hvarjämte staten svårligen läser kunna undgå att bestrida en del kostnader för dessa gators ordnande och förseende med aflöpsledningar.

De underhandlingar, som under ärendets handläggning förts beträffande ett nytt områdes förvärfvande åt institutet, hafva nogsamvisat,

huru svårt det är att därtill erhålla en i allo lämplig tomt. Det tillfälle, som nu erbjudit sig, att köpa det i Fribergiska tomt- och byggnadsaktiebolagets anbud afsedda område, hvilket befunnits särdeles lämpligt för institutets behof, torde få betraktas såsom gynnsamt; och då ovisst är, om ett sådant tillfälle kan återkomma, synes mig rådligast, att staten ej nu låter detsamma gå sig ur händerna. Den summa, som erfordras till gäldande af den betingade köpeskillingen, synes lämpligen kunna såsom förskott anvisas till utgående från riksgäldskontoret, hvilket lärer böra framdeles få godtgörelse härför af medel, som inflyta genom försäljning af institutets nuvarande område.

Hvad som återstår af köpeskillingen, sedan berörda förskott blifvit guldets samt nödiga kostnader för anordnande af gator och afoppsledningar inom det till försäljning afsedda området blifvit bestridda, torde, i likhet med hvad som ägt rum beträffande köpeskillingen för institutets förutvarande område inom kvarteren Edelman mindre och Krabatén, böra tillföras fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden.»

På grund af hvad sålunda anförts och efter samråd med cheferna för civil- och finansdepartementen, hemstälde departemenschefen om aflåtande till Riksdagen af nu ifrågavarande proposition.

Utskottet får till en början meddela, att enligt ett utskottet föredt intyg öfverintendentensämbetet, som under hand blifvit satt i tillfälle taga del af arkitekten Petersons ofvanberörda approximativa kostnadsberäkningar, förklarar sig anse, »med hänsyn till byggnadernas i fråga afsedda ändamål och de uppgifter i öfrigt rörande desammas höjd och utstyrsel m. m., som ämbetet kunnat inhämta, de för samma byggnader åsatta å-prisen per kubikmeter vara, i betraktande af för närvarande gällande arbets- och materialpris, skäliga».

Af hvad i detta ärende meddelats synes oemotsägligen framgå, att de lokaler, öfver hvilka veterinärinstitutet för närvarande förfogar, äro otillräckliga och otjänliga samt att rymligare och ändamålsenligare lokaler måste beredas, därest undervisningen vid institutet skall kunna på ett tillfredsställande och tidsenligt sätt bedrifvas. Utskottet föreställer sig emellertid, att veterinärinstitutets nuvarande byggnader, hvilka blott äro 24 år gamla och hvilkas uppförande och inredning betingat en kostnad af 548,324 kronor, möjligen skulle kunna genom förändrade anordningar och tillbyggnader utan alltför dryga kostnader försättas i det skick, att de komma att motsvara de anspråk, som numera ställas på en sådan läroanstalt som den ifrågavarande. Om dock, på grund af det högst be-

tydligt stegrade värde, institutets nuvarande tomter vunnit och med afseende å önskvärdheten att bereda detsamma ökad tillgång undervisningsmateriel samt af andra orsaker, det skulle befinnas lämpligt att flytta institutet till annan plats, finner utskottet i allt fall icke tillrådligt, att det förläggas till det af Kungl. Maj:t nu föreslagna område. Detta synes nämligen enligt utskottets mening betinga ett alltför högt pris och i öfrigt genom att staden äger en hörntomt om 6,662 kvadratmeter inom samma kvarter icke äga det fria läge, som en inrättning sådan som denna lämpligen bör tillförsäkras. Därtill kommer, att ifrågasättas kan, om ej annan tjänlig tomt må genom köp af enskilde eller byte med Stockholms stad kunna för veterinärinstitutet förvärfvas. För öfrigt har utskottet velat fästa uppmärksamheten på, att denna anstalt icke med nödvändighet torde böra förläggas inom stadens reglerade område, utan snarare torde, därest en förflyttning skall äga rum, med fördel böra beredas plats invid detsamma. Då framställer sig frågan, huruvida ej staten tillhörig egendom må kunna finnas att tillgå för ändamålet; och har utskottet med afseende härå velat erinra om, att, sedan af det anslag å 200,000 kronor, som 1856—58 årens Riksdag beviljade till Stockholms beväring, mark utanför Skanstull från egendomen Enskede exproprierats för en kostnad af 94,000 kronor, endast obetydliga fästningsarbeten å densamma utförts samt att återstoden af denna mark, inrymmande lägenheterna Johannishof, Gustafslust och Kvarnängen m. m. och, så vidt utskottet kunnat inhämta, omfattande en areal af omkring 47 hektar, upplåtits på arrende till enskilde.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 12 april 1904.

På statsutskottet vägnar:

HUGO TAMM.